

**Karolina Jarosz\*, Marcin Kęska\*\*, Józef Młyński\*\*\***

## **ŚWIADCZENIA NIENALEŻNIE POBRANE W OBSZARZE POMOCY SPOŁECZNEJ**

### Streszczenie

Artykuł analizuje i przedstawia pojęcie świadczeń nienależnie pobranych w obszarze pomocy społecznej na gruncie ustaw o pomocy społecznej, o świadczeniach rodzinnych, o pomocy państwa w wychowaniu dzieci oraz o pomocy osobom uprawnionym do alimentów w celu zapewnienia bezpieczeństwa socjalnego w Polsce. Zostały także wskazane przesłanki, które odróżniają świadczenia nienależnie pobrane od powszechnie znanego świadczenia nienależnego uregulowanego w Kodeksie cywilnym. W treści artykułu przedstawione zostały także stanowiska judykatury dotyczące świadczeń nienależnie pobranych w kontekście każdej z omawianych ustaw.

**Słowa kluczowe:** świadczenie nienależnie pobrane, świadczenie nienależne, pomoc społeczna, fundusz alimentacyjny, świadczenia rodzinne, ekonomia społeczna, bezpieczeństwo socjalne

### Wstęp

Pomoc państwa wobec swoich obywateli, jak i cudzoziemców spełniających normatywne wymagania to nieodłączny element każdego cywilizowanego kraju w XXI wieku. Jednak każda pomoc, a w szczególności finansowa, obwarowana jest konkretnymi warunkami, po spełnieniu których przedmiotową pomoc uprawniony może uzyskać. Państwo polskie, zaliczając się do cywilizacji zachodniej, również oferuje szeroką pomoc swoim obywatelom oraz obcokrajowcom, którzy spełniają konkretne kryteria. Jak wskazuje Monika Kapusta, w ostatnich latach polski system świadczeń społecznych, głównie pieniężnych, które służą zaspo-

---

\* Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, e-mail: karolina.jarosz@up.krakow.pl, ORCID: 0000-0002-4619-6139.

\*\* Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, e-mail: marcin.keska@up.krakow.pl, ORCID: 0009-0006-6681-704X.

\*\*\* Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, e-mail: jozef.mlynski@up.krakow.pl, ORCID: 0000-0002-2475-9658.

kojeniu potrzeb różnych grup, znacząco się rozwinął. Coraz częściej wchodzą w życie nowe przepisy dotyczące tej materii, a dotychczasowe rozwiązania prawne są modyfikowane. Niezmiennie jednak uzyskanie pomocy publicznej wymaga spełnienia określonych przesłanek, różnych w zależności od formy pomocy<sup>1</sup>. Zdarza się jednak, że mimo weryfikacji kryteriów środki trafiają do osoby nieuprawnionej, co skutkuje wszczęciem przez organy administracji publicznej postępowania mającego na celu ustalenie okoliczności przyznania świadczenia, uznania wypłaconych środków za świadczenia nienależne lub świadczenia nienależnie pobrane oraz na koniec egzekucją tychże świadczeń, które nigdy wypłacone być nie powinny. Przedmiotowe pojęcia w sposób celowy zostały rozróżnione, gdyż sam ustawodawca nadaje im odmienne znaczenie w zależności od przyczyny powstania nienależności.

Wydaje się, że na gruncie stosowania prawa bardziej powszechne jest określenie „świadczenie nienależne”. Najprawdopodobniej wynika to z faktu, iż przedmiotowe „świadczenie nienależne” zostało uregulowane wprost w art. 410 Kodeksu cywilnego, który stanowi, że świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia. W art. 410 Kodeksu cywilnego wymieniono cztery przypadki (kondykcje) kreujące obowiązek zwrotu nienależnego świadczenia i komplementarne wobec niego roszczenie o jego zwrot, które można uporządkować w następujący sposób: brak zobowiązania podmiotu, który spełnił świadczenie, lub istnienie zobowiązania wobec innej osoby niż ta, której świadczył (*condictio indebiti*); odpadnięcie podstawy prawnej świadczenia (*condictio causa finita*); nieosiągnięcie celu świadczenia (*condictio causa data causa non secuta*); nieważność czynności prawnej (*condictio sine causa*). Kondykcje wymienione w art. 410 § 2 wzajemnie się wyłączają, nie ma możliwości ich zbiegu, a zatem każdy stan faktyczny może odpowiadać tylko jednej z nich<sup>2</sup>.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku w treści uzasadnienia wyroku z dnia 18 lipca 2022 roku wskazał, iż dla aktualizacji roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia, poza wykazaniem jednej z kondykcji opisanych w art. 410 § 2 Kodeksu cywilnego, wystarczające jest wykazanie samego przesunięcia majątkowego pomiędzy zubożonym (*solvens*) a wzbogaconym

<sup>1</sup> M. Kapusta, *Definicja świadczenia nienależnie pobranego w świetle przepisów ustawy o pomocy społecznej*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne”, 2022, nr 9.

<sup>2</sup> *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, Warszawa 2023.

(*accipiens*), będącego następstwem spełnienia nienależnego świadczenia, gdyż ze swej istoty spełnienie tego świadczenia spełnia przesłankę zubożenia, zaś jego otrzymanie – kryterium wzbogacenia. Kodeks cywilny, odmiennie od norm materialnych *lex specialis* norm administracyjnych, w zbiorze swoich przepisów nie rozróżnia jednak świadczenia nienależnie pobranego, dlatego też w niniejszych rozważaniach chcemy przybliżyć i uwypuklić przesłanki, jakie odróżniają pojęcie świadczenia nienależnie pobranego od świadczenia nienależnego w kontekście ustaw administracyjnych. Mając na myśli ustawy w obszarze pomocy społecznej, istotne uregulowania prawne zawarte są w ustawie z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej, ustawie z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych, ustawie z dnia 11 lutego 2016 roku o pomocy państwa w wychowaniu dzieci oraz ustawie z dnia 7 września 2007 roku o pomocy osobom uprawnionym do alimentów. Przedmiotowe regulacje mają na celu między innymi zapewnić szeroko pojęte bezpieczeństwo socjalne<sup>3</sup> w Polsce poprzez jasne i przejrzyste unormowanie zasad pobierania świadczeń socjalnych, jak również zasad i procedury zwrotu świadczeń nienależnie pobranych. Celem niniejszego artykułu jest wskazanie przesłanek świadczeń nienależnie pobranych na gruncie poszczególnych unormowań ustawowych z uwzględnieniem aktualnych stanowisk judykatury oraz przedstawienie przesłanek, które odróżniają świadczenie nienależnie pobrane od świadczenia nienależnego. Metodą badawczą zastosowaną w niniejszym artykule jest metoda badania i analizy dokumentów.

### **Świadczenia nienależnie pobrane na tle ustawy o pomocy społecznej**

Ustawa o pomocy społecznej jest pierwszą, na gruncie której winniśmy rozpatrywać wybrane zagadnienie. Przedmiotowa ustawa swoim zakresem określa zadania w zakresie pomocy społecznej; rodzaje świadczeń z pomocy społecznej oraz zasady i tryb ich udzielania; organizację

<sup>3</sup> Chociaż bezpieczeństwo socjalne przyjmuje perspektywę terminologii w ujęciu subiektywnym i elastycznym, to niewątpliwie stanowi pierwszy i podstawowy obszar pomocy w konfliktach militarnych i nie tylko. Powszechnie racjonalizuje się je jako stan monitoringu oraz kontroli tego, co może zagrażać i stanowić „ryzyka” dla jednostki, rodziny, społeczeństwa oraz godzić w podstawowe prawa i podstawowe potrzeby (biologiczne, bezpieczeństwa, przynależności). W analizie naukowej bezpieczeństwo socjalne określa się jako „stan niezagrażenia, spokoju i stabilności, poczucie pewności i szanse na doskonalenie, rozumny ład i standard stabilności, naczelną potrzebę człowieka i grup społecznych, podstawową potrzebę państwa, ciągły proces społeczny prowadzący do gwarancji”. K. Głąbicka-Auelytner, *Polityka bezpieczeństwa socjalnego obywateli polskich. Przeszłość i teraźniejszość*, Radom 2021, s. 12.

pomocy społecznej; zasady i tryb postępowania kontrolnego w zakresie pomocy społecznej<sup>4</sup>. Zgodnie z definicją legalną zawartą w art. 6 pkt 16 ww. ustawy, świadczenie nienależnie pobrane to świadczenie pieniężne uzyskane na podstawie przedstawionych nieprawdziwych informacji lub niepoinformowania o zmianie sytuacji materialnej lub osobistej. Ustawodawca nie precyzuje, czy aby uznać świadczenie za nienależnie pobrane, źródłem nieprawdziwych informacji musi być beneficjent pomocy, czyli strona postępowania, czy też może nim być osoba trzecia czy inna instytucja lub organ. Należy jednak przyjąć, że strona nie powinna ponosić negatywnych konsekwencji zachowań innych osób. Także wykładnia językowa przepisu, w szczególności uwzględniająca użyte przez ustawodawcę sformułowanie „przedstawienie”, prowadzi do wniosku, że to strona w trakcie postępowania administracyjnego ma przekazać nieprawdziwe informacje. Jeżeli nieprawdziwe informacje zostaną przekazane przez członka rodziny w trakcie wywiadu środowiskowego i nie zostaną potwierdzone przez stronę postępowania w tym wywiadzie czy też w formie oświadczenia, a na ich podstawie zostanie ustalony np. dochód rodziny, w efekcie czego zostanie przyznana pomoc w formie zasiłku, to nie będzie to mogło być podstawą uznania świadczenia za nienależnie pobrane<sup>5</sup>. Zatem jeśli świadczenie nienależnie pobrane to takie, które zostało przyznane w związku z zawinionym i celowym działaniem lub zaniechaniem beneficjenta, należy zastanowić się, jakie ustawa przewiduje konsekwencje dotyczące pobrania takiego świadczenia. Ustawodawca unormował tę kwestię w art. 98 ustawy, który stanowi, iż świadczenia nienależnie pobrane podlegają zwrotowi od osoby lub rodziny korzystającej ze świadczeń z pomocy społecznej, niezależnie od dochodu rodziny. Ponadto ustawodawca wskazał na konieczność zastosowania w takim przypadku także art. 104, na mocy którego należności z tytułu wydatków na świadczenia z pomocy społecznej, z tytułu opłat określonych przepisami ustawy oraz z tytułu nienależnie pobranych świadczeń podlegają ściągnięciu w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Należy wskazać również, iż wysokość należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń podlegających zwrotowi oraz terminy ich zwrotu ustala organ administracyjny w drodze decyzji administracyjnej. Mając na uwadze konieczność stosowania do postępowania administracyjnego ogólnych zasad Kodeksu postępowania administracyjnego (co wynika bezpośrednio z art. 14 ustawy) dotyczących

<sup>4</sup> Art. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz.U. 2023, poz. 901).

<sup>5</sup> P. Piskozub, *Świadczenia nienależnie pobrane w pomocy społecznej*, Warszawa 2020.

również treści decyzji administracyjnej, w tym konkretnym przypadku decyzja winna zawierać jednoznaczne stwierdzenie, że świadczenie zostało pobrane nienależnie, wysokość nienależnie pobranego świadczenia, obowiązek jego zwrotu oraz termin wykonania tego obowiązku. Ewentualnie taka decyzja administracyjna może zawierać także wysokość potrącenia oraz wskazanie, z jakich świadczeń (art. 104 ust. 2 ustawy), w przypadku posiadania uprawnień do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej, kwoty opłat, o których mowa w art. 97 ustawy, oraz nienależnie pobranych świadczeń pieniężnych, podlegają potrąceniu z bieżących wypłat, nie więcej jednak niż 50% aktualnie pobieranego świadczenia. Wybiegając przed temat takich wymogów, jak np. termin, nie ma w przypadku dochodzenia świadczeń nienależnych na podstawie pozostałych ustaw szczególnych.

Ustawodawca, kierując się ogólnymi zasadami pomocy społecznej i celem tej pomocy, pozostawił jednak pewnego rodzaju ułatwienie dla osób, które zobowiązane są do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń. Zgodnie z ustawą w przypadkach szczególnie uzasadnionych, zwłaszcza jeżeli żądanie zwrotu wydatków na udzielone świadczenie, z tytułu opłat określonych w ustawie oraz z tytułu nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części stanowiłoby dla osoby zobowiązanej nadmierne obciążenie lub też niweczyłoby skutki udzielanej pomocy, właściwy organ, który wydał decyzję w sprawie zwrotu należności, na wniosek pracownika socjalnego lub osoby zainteresowanej, może odstąpić od żądania takiego zwrotu, umorzyć kwotę nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części lub odroczyć termin płatności albo rozłożyć na raty<sup>6</sup>. Takie rozwiązanie pozwala uniknąć sytuacji, w której osoba będąca w potrzebie i kwalifikująca się do uzyskania świadczeń z pomocy społecznej poprzez nawet celowe działanie, zobowiązana byłaby do zwrotu określonej sumy pieniężnej, pomimo faktu braku jakichkolwiek środków do życia i pozostawania całkowicie uzależnioną od świadczeń z pomocy społecznej.

Jak wskazał Wojewódzki Sąd Administracyjny w Lublinie w wyroku z dnia 11 maja 2022 roku, skoro racjonalny ustawodawca w art. 6 pkt 16 ustawy o pomocy społecznej posługuje się pojęciem „świadczenia nienależnie pobranego”, a nie „świadczenia nienależnego”, to przy ustalaniu świadczenia nienależnie pobranego i orzekaniu o jego zwrocie nie wystarczy samo stwierdzenie, że świadczenia pieniężne z pomocy społecznej zostały – z obiektywnych względów – wypłacone nienależnie osobie lub rodzinie. To oznacza, że organ, orzekając o zwrocie świadczenia, powinien badać, czy strona była świadoma tego, że świadczenie jej się należy, a więc powinien oceniać winę strony. Przez nienależnie pobrane świadczenie należy rozumieć jedynie takie świadczenie pie-

<sup>6</sup> Art. 104 ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej...

niężne z pomocy społecznej, które zostało pobrane przez osobę lub rodzinę, jakiej można przypisać określone cechy dotyczące stanu świadomości (woli) lub określone działania (zaniechania). Stwierdzenie, że osoba lub rodzina korzystająca ze świadczeń pieniężnych wypłacanych przez organy pomocy społecznej pobrała takie świadczenia w sposób nienależny w rozumieniu art. 6 pkt 16 ustawy o pomocy społecznej, wymaga wykazania przez organy administracji, że podmioty te miały świadomość co do zaistnienia okoliczności mających wpływ na przyznanie tego świadczenia i pomimo tego przedstawiły organowi nieprawdziwe informacje lub nie poinformowały o zmianie sytuacji materialnej bądź osobistej. Dla prawidłowego ustalenia istnienia obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia decydujące znaczenie ma więc świadomość osoby lub osób pobierających świadczenie<sup>7</sup>. Powyższą tezę potwierdził także Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu, który wskazał, iż postępowanie w przedmiocie ustalenia nienależnie pobranego świadczenia jest związane z postępowaniem w przedmiocie przyznania świadczenia z pomocy społecznej, w tym sensie, że jest konsekwencją uznania, że wypłacone świadczenie zostało nienależnie pobrane. Badaniu w postępowaniu związanym z ustaleniem, czy wypłacone świadczenie jest świadczeniem nienależnie pobranym w rozumieniu art. 6 pkt 16 ustawy o pomocy społecznej, podlega fakt wyeliminowania z obrotu prawnego decyzji przyznającej świadczenie z pomocy społecznej, jego wypłaty, wysokości oraz dowody pozwalające na uznanie bądź nie, że strona postępowania poinformowania była o okolicznościach, których wystąpienie spowoduje uznanie świadczenia za nienależnie pobrane. Warunkiem bowiem uznania, że została spełniona przesłanka z art. 98 ustawy o pomocy społecznej, tj. uzyskania przez osobę korzystającą ze świadczeń z pomocy społecznej, świadczenia na podstawie nieprawdziwych informacji, jest wykazanie, że świadomie podała ona nieprawdziwe dane o swojej sytuacji majątkowej, wprowadzając organ w błąd<sup>8</sup>.

### **Świadczenia nienależnie pobrane na tle ustawy o świadczeniach rodzinnych**

Kolejną ustawą, na której tle należy przedstawić zagadnienie świadczeń nienależnie pobranych, jest ustawa z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych. Przedmiotowy akt prawny reguluje i okre-

<sup>7</sup> Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Lublinie z dnia 11 maja 2022 r. II SA/Lu 64/22, LEX nr 3351316.

<sup>8</sup> Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 22 stycznia 2020 roku, sygn. akt II SA/Po 601/19, LEX nr 2773146.

śla warunki nabywania prawa do świadczeń rodzinnych oraz zasady ustalania, przyznawania i wypłacania tych świadczeń. Jak stanowi art. 2 powołanej ustawy, świadczeniami rodzinnymi są: zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego; świadczenia opiekuńcze (zasiłek pielęgnacyjny, specjalny zasiłek opiekuńczy oraz świadczenie pielęgnacyjne); zapomoga wypłacana przez gminy na podstawie art. 22a; świadczenia wypłacane przez gminy na podstawie art. 22b; jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka; świadczenie rodzicielskie<sup>9</sup>. W odróżnieniu od ustawy o pomocy społecznej ustawa o świadczeniach rodzinnych nie zawiera definicji legalnej świadczenia nienależnie pobranego. Pierwsza kategoria świadczeń nienależnie pobranych związana jest ze zmianą sytuacji rodzinnej lub majątkowej strony. Zgodnie z regulacją art. 25 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych w przypadku wystąpienia zmian w liczbie członków rodziny, uzyskania dochodu lub innych zmian mających wpływ na prawo do świadczeń rodzinnych, w tym na wysokość otrzymywanych świadczeń, strona jest zobowiązana do niezwłocznego powiadomienia o tym organu właściwego wypłacającego świadczenia rodzinne. Zaniechanie tego obowiązku i brak ujawnienia powyższych okoliczności w sytuacji, gdy powodowałyby one ustanie, zawieszenie lub zmniejszenie wysokości świadczeń, skutkuje koniecznością ustalenia nienależnego charakteru wypłaconych świadczeń<sup>10</sup>.

Druga kategoria, która jednak jest już wskazana wprost jako świadczenia nienależnie pobrane, jest wywodzona z art. 30 ust. 2. Zgodnie z postanowieniami powołanego artykułu za nienależnie pobrane świadczenia rodzinne uważa się: świadczenia rodzinne wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie, zawieszenie prawa do świadczeń rodzinnych lub zmniejszenie wysokości przysługujących świadczeń rodzinnych albo wstrzymanie wypłaty świadczeń rodzinnych w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca te świadczenia była pouczone o braku prawa do ich pobierania; świadczenia rodzinne wypłacone w związku z zastosowaniem przepisów o utracie i uzyskaniu dochodu – po ustaleniu, że wystąpiły okoliczności, o których mowa w art. 5 ust. 4c; świadczenia rodzinne przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą te świadczenia; świadczenia rodzinne wypłacone w przypadku, o którym mowa w art. 23a ust. 5, za okres od dnia, w którym osoba stała się uprawniona do świadczeń rodzinnych w innym państwie w związku ze stosowaniem przepisów o koordynacji

<sup>9</sup> Art. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. 2023, poz. 390).

<sup>10</sup> P. Piskozub, *op.cit.*

systemów zabezpieczenia społecznego, do dnia wydania decyzji o uchyleniu decyzji przyznającej świadczenia rodzinne; świadczenia rodzinne przyznane na podstawie decyzji, której następnie stwierdzono nieważność z powodu jej wydania bez podstawy prawnej lub z rażącym naruszeniem prawa, albo świadczenie rodzinne przyznane na podstawie decyzji, która została następnie uchylona w wyniku wznowienia postępowania i osobie odmówiono prawa do świadczenia rodzinnego; świadczenia rodzinne wypłacone osobie innej niż osoba, która została wskazana w decyzji przyznającej świadczenia rodzinne, z przyczyn niezależnych od organu, który wydał tę decyzję<sup>11</sup>. Katalog jest zatem szczegółowy i szeroki.

Ustawodawca także w tej ustawie przewidział konsekwencje związane z pobraniem świadczeń nienależnych. Podobnie jak w przypadku unormowań zawartych w ustawie o pomocy społecznej, nienależnie pobrane świadczenia rodzinne podlegają egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Zgodnie z treścią ustawy kwoty nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych podlegają zwrotowi łącznie z odsetkami ustawowymi za opóźnienie na rachunek bankowy wskazany przez organ właściwy. Odsetki są naliczane od pierwszego dnia miesiąca następującego po dniu wypłaty świadczeń rodzinnych do dnia spłaty. Zaznaczyć przy tym należy, że ustawa o pomocy społecznej nie uprawnia do naliczania podobnych odsetek. Decyzja o ustaleniu i zwrocie nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych nie jest wydawana, jeżeli od terminu ich pobrania upłynęło więcej niż 10 lat. Ponadto kwoty nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych ustalone ostateczną decyzją podlegają potrąceniu z wypłacanych świadczeń rodzinnych, wypłacanych zasiłków dla opiekunów, o których mowa w ustawie z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów, wypłacanego świadczenia wychowawczego oraz wypłacanego świadczenia „dobry start”.

Także w tym przypadku ustawodawca pozostawił tzw. furtkę awaryjną dla szczególnych przypadków. Organ właściwy, który wydał decyzję w sprawie nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych, może umorzyć kwotę nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych łącznie z odsetkami w całości lub w części, odroczyć termin płatności albo rozłożyć na raty, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności dotyczące sytuacji rodziny. W tym miejscu warto też zaznaczyć, iż należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych ulegają przedawnieniu z upływem 3 lat, licząc od dnia, w którym decyzja o ustaleniu i zwrocie nienależnie pobranych świadczeń stała się ostateczna. Bieg przedawnienia przerywa-

<sup>11</sup> Art. 30 ust. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych...

ją: odroczenie terminu płatności należności; rozłożenie spłaty należności na raty; zastosowanie środka egzekucyjnego, o którym dłużnik został powiadomiony – przy czym po przerwaniu biegu terminu przedawnienia biegnie on na nowo odpowiednio od dnia następującego po dniu odroczenia terminu płatności należności, rozłożenia spłaty należności na raty lub zastosowania środka egzekucyjnego, o którym dłużnik został powiadomiony<sup>12</sup>.

Orzecznictwo sądowe dotyczące świadczeń nienależnie pobranych wynikających z ustawy o świadczeniach rodzinnych jest bardzo obszerne, ponieważ sprawy z tego zakresu są bardzo częstymi przypadkami znajdującymi rozstrzygnięcie dopiero na sali sądowej. Bardzo trafnie istotę świadczeń nienależnie pobranych w kontekście ustawy o świadczeniach rodzinnych wyjaśnił Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gliwicach w wyroku z dnia 15 września 2023 r., który stwierdził, iż „nienależne świadczenie” jest pojęciem obiektywnym występującym wówczas, gdy świadczenie zostaje wypłacone bez podstawy prawnej lub gdy podstawa taka odpadła. „Świadczeniem nienależnie pobranym” jest natomiast świadczenie pobrane przez osobę, której można przypisać określone cechy dotyczące stanu świadomości (woli) lub określone działania (zaniechania). Skoro więc art. 30 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych posługuje się pojęciem „świadczenia nienależnie pobranego”, to obowiązek zwrotu takiego świadczenia obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze, wiedząc, że mu się ono nie należy. Przy czym dotyczy to zarówno osoby, która została skutecznie pouczona o okolicznościach, w jakich nie powinna pobierać świadczeń, jak też tej osoby, która uzyskała świadczenie na podstawie nieprawdziwych zeznań, dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd instytucji zobowiązanej do wypłaty świadczenia. Wobec tego o nienależnie pobranym świadczeniu w rozumieniu przepisów ustawy o świadczeniach rodzinnych można mówić wówczas, gdy mamy do czynienia z rzeczywistym skorzystaniem z określonej formy wsparcia finansowego mimo braku podstaw ustawowych do takiego działania, ale przy zaistnieniu świadomości osoby, która świadczenie pobiera, że świadczenie jej nie przysługuje<sup>13</sup>.

Na uwagę zasługuje także fakt, że gdy dojdzie już do wydania decyzji administracyjnej stwierdzającej, iż dane świadczenie czy świadczenia zostały nienależnie pobrane, bardzo dużym zainteresowaniem nienależnych beneficjentów cieszy się art. 30 ust. 9, na mocy którego zwrot może

<sup>12</sup> *Ibidem*, art. 30 ust. 3–9.

<sup>13</sup> Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach z dnia 15 września 2023 r. sygn. akt II SA/GI 938/23, LEX nr 3608200.

zostać umorzony lub rozłożony na raty. Organy administracyjne jednak niechętnie przychylają się do wniosków osób zobowiązanych i na tym tle często pojawiają się spory sądowe. W tym zakresie bardzo trafnie swoje stanowisko wyraził Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 24 sierpnia 2023 roku, który stwierdził, iż szczególnie uzasadnione okoliczności, o których mowa w art. 30 ust. 9 ustawy o świadczeniach rodzinnych, stanowią tylko zdarzenia o charakterze nadzwyczajnym, na które zobowiązany do zwrotu świadczeń nie ma żadnego wpływu, a zaistnienie których wyłącza lub ogranicza możliwość wykonania zobowiązania lub też doprowadziłyby do takiego pogorszenia sytuacji rodziny, że została by ona narażona na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb bytowych. Skoro zatem instytucja umorzenia nienależnie pobranych świadczeń ma charakter wyjątkowy, to ocena okoliczności, na jakie powołuje się wnioskujący o umorzenie, powinna być dokonana z zastosowaniem surowszych kryteriów dotyczących możliwości wywiązania się przez zobowiązanego z ciężących na nim obowiązków. Sąd administracyjny kontrolujący legalność decyzji o odmowie umorzenia nienależnie pobranego świadczenia może jedynie zbadać, czy organ prawidłowo przeprowadził postępowanie dowodowe na okoliczność sytuacji materialnej rodziny wnioskodawcy, czy poprawnie ocenił zebrane dowody oraz czy właściwie uzasadnił wydaną decyzję. Najistotniejszą kwestią podlegającą kontroli sądu jest ocena w zakresie, czy poczynione przez organ ustalenia w sprawie pozwalają uznać, że nie zachodzą w niej szczególnie uzasadnione okoliczności, które umożliwiłyby podjąć decyzję pozytywną dla strony<sup>14</sup>.

### **Świadczenia nienależnie pobrane na tle ustawy o pomocy państwa w wychowaniu dzieci**

Ustawa z dnia 11 lutego 2016 roku o pomocy państwa w wychowaniu dzieci określa warunki nabywania prawa do świadczenia wychowawczego oraz zasady przyznawania i wypłacania tego świadczenia znanego powszechnie jako świadczenie 500+. Przedmiotowa ustawa w artykule poświęconym definicjom legalnym nie zawiera pojęcia świadczenia nienależnie pobranego, jednak kwestia jego zwrotu została uregulowana w art. 25. Zgodnie z jego brzmieniem osoba, która pobrała nienależnie świadczenie wychowawcze, jest obowiązana do jego zwrotu. Zgodnie z ustawą za nienależnie pobrane świadczenie wychowawcze

<sup>14</sup> Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24 sierpnia 2023 roku sygn. Akt I OSK 1273/21, LEX nr 3598809.

uważa się: świadczenie wychowawcze przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą to świadczenie; świadczenie wychowawcze wypłacone osobie innej niż osoba, której świadczenie zostało przyznane, z przyczyn niezależnych od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, oraz świadczenie wychowawcze wypłacone mimo braku prawa do tego świadczenia<sup>15</sup>.

Artykuł 25 ust. 2a ustawy o pomocy państwa w wychowaniu dzieci stanowi, iż za nienależnie pobrane świadczenie wychowawcze nie uznaje się świadczenia przyznanego rodzicowi, opiekunowi prawnemu dziecka albo opiekunowi faktycznemu dziecka, który zmarł, pobranego przez rodzica, opiekuna prawnego dziecka albo opiekuna faktycznego dziecka, którym zostało ustalone prawo do świadczenia wychowawczego na podstawie art. 18 ust. 2b. Artykuł 25 ust. 1 ustanawia ogólną zasadę, że nienależnie pobrane świadczenie wychowawcze podlega zwrotowi. W sytuacji, gdy ustawodawca wprowadził obowiązek zwrotu świadczeń wychowawczych przez osobę, która je nienależnie pobrała, to po stronie organu administracji publicznej (związanego dyscypliną finansów publicznych) istnieje obowiązek dochodzenia tych świadczeń<sup>16</sup>. W związku z tym ustawodawca przewidział stosowne uregulowania dotyczące zwrotu nienależnie pobranych świadczeń. Przede wszystkim należy podkreślić, iż świadczenie nienależnie pobrane, tak jak w poprzednio omawianych ustawach, musi zostać stwierdzone prawomocną decyzją administracyjną, przy czym decyzja o ustaleniu i zwrocie nienależnie pobranego świadczenia wychowawczego nie jest wydawana, jeżeli od terminu jego pobrania upłynęło więcej niż 2 lata. Należności z tytułu nienależnie pobranego świadczenia wychowawczego ulegają przedawnieniu z upływem 3 lat, licząc od dnia, w którym decyzja o ustaleniu i zwrocie nienależnie pobranego świadczenia wychowawczego stała się ostateczna<sup>17</sup>. Dopuszczenie do przedawnienia tych należności jest w świetle art. 5 ust. 1 pkt 3 ustawy o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych naruszeniem dyscypliny finansów publicznych, co pociąga za sobą odpowiedzialność na podstawie przywołanej ustawy. Nie można mówić o przedawnieniu należności, której organ ostatecznie nie ustalił. Zatem aby można było doprowadzić do przedawnienia należności z tytułu nie-

---

<sup>15</sup> Art. 25 ust. 2 ustawy z dnia 11 lutego 2016 roku o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (Dz.U. 2016, poz. 195).

<sup>16</sup> *Ustawa o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci. Komentarz*, red. J. Blicharz, J. Głumińska-Pawlic, L. Zacharko, Warszawa 2019.

<sup>17</sup> Art. 24 ust. 4 ustawy z dnia 11 lutego 2016 roku o pomocy państwa w wychowaniu dzieci...

należnie pobranych świadczeń, należność ta musi zostać ustalona na mocy ostatecznej decyzji administracyjnej. Przedawnienie polega na tym, że na skutek upływu określonego w ustawie okresu można skutecznie uchylić się od zaspokojenia roszczeń w stosunku do podmiotu będącego wierzycielem (Marta Podsiadło Żmuda). Bieg przedawnienia przerywa odroczenie terminu płatności należności, rozłożenie spłaty należności na raty, zastosowanie środka egzekucyjnego, o którym dłużnik został powiadomiony, ogłoszenie upadłości, przy czym po przerwaniu biegu terminu przedawnienia biegnie on na nowo odpowiednio od dnia następującego po dniu odroczenia terminu płatności należności, rozłożenia spłaty należności na raty, zastosowania środka egzekucyjnego, o którym dłużnik został powiadomiony, lub ogłoszenia upadłości.

Orzecznictwo sądowe dotyczące świadczeń nienależnie pobranych ustanowionych na mocy ustawy z dnia 11 lutego 2016 roku o pomocy państwa w wychowaniu dzieci, podobnie jak w przypadku wcześniej omawianych ustaw, jest bardzo obszerne i możliwe do bazowania mimo zmiany podmiotu wypłacającego ww. świadczenia. W tym przypadku jednak pojęcie świadczenia nienależnie pobranego jest unormowane w sposób odmienny od poprzednich dwóch ustaw szczególnych, zatem stanowisko sądów także jest specyficzne w tym zakresie. Jak wskazał Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 27 lipca 2023 roku w przypadku regulacji zamieszczonej w art. 25 ust. 2 pkt 4 ustawy o pomocy państwa w wychowaniu dzieci, nie można brać pod uwagę świadomości strony, co do spełnienia przesłanek ustawowych, ewentualnego wprowadzenia w błąd, świadomości podania nieprawdy, albowiem nie przewiduje ona w ogóle takich przesłanek. W sprawie nie ma zatem znaczenia, czy można stronie przypisać winę w pobraniu nienależnego świadczenia wychowawczego, skoro podstawę uznania za nienależnie pobrane świadczenie wychowawcze stanowił przepis art. 25 ust. 2 pkt 4 ustawy o pomocy państwa w wychowaniu dzieci<sup>18</sup>. Podobne stanowisko wyraził Wojewódzki Sąd Administracyjny w Łodzi w wyroku z dnia 27 kwietnia 2023 roku, który w sposób wyczerpujący wyjaśnił kwestię świadczenia nienależnego w omawianej ustawie. Sąd stwierdził, iż w przypadku regulacji zamieszczonej w art. 25 ust. 2 pkt 6 ustawy o pomocy państwa w wychowaniu dzieci nie bierze się pod uwagę świadomości strony, co do spełnienia przesłanek ustawowych, ani nie ocenia się skutków braku pouczenia o prawie do świadczenia wychowawczego. Na aprobatę zasługuje stanowisko, że nienależnie pobrane świadczenie wychowawcze na podstawie art. 25 ust. 2 pkt 6 ustawy o pomocy państwa w wychowaniu dzieci

<sup>18</sup> Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 27 lipca 2023 roku, sygn. akt I OSK 661/21, LEX nr 3601744.

jest pojęciem o charakterze obiektywnym. Na definicję świadczeń nienależnie pobranych na podstawie tego przepisu składa się wyłącznie element obiektywny w postaci rzeczywistego skorzystania z określonej formy wsparcia finansowego, mimo braku prawa do jego pobierania. Nie ma tutaj znaczenia element subiektywny, czyli stan świadomości (woli) osoby pobierającej świadczenia wychowawcze, że świadczenie nie powinno zostać przyznane albo że zaistniały okoliczności powodujące ustanie prawa do tego świadczenia. Zatem dla uznania na podstawie tej przesłanki, że świadczenie zostało nienależnie pobrane, nie jest istotne, że osoba uprawniona nie miała świadomości, że jej się ono nie należy. Ustawa nie przewiduje wymogu uznania świadczenia za nienależnie pobrane od konieczności pouczenia osoby pobierającej świadczenia o braku podstaw do jego pobierania<sup>19</sup>.

### **Świadczenia nienależnie pobrane na tle ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów**

Ostatnim aktem prawnym, na który chcemy zwrócić uwagę w kontekście świadczeń nienależnie pobranych, jest ustawa z dnia 7 września 2007 roku o pomocy osobom uprawnionym do alimentów. Reguluje ona: zasady pomocy państwa osobom uprawnionym do alimentów na podstawie tytułu wykonawczego, w przypadku bezskuteczności egzekucji; warunki nabywania prawa do świadczeń pieniężnych wypłacanych w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów; zasady i tryb postępowania w sprawach przyznawania i wypłacania świadczeń z funduszu alimentacyjnego; zasady finansowania świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz działania podejmowane wobec dłużników alimentacyjnych. Fundusz alimentacyjny stanowi system wspierania osób uprawnionych do alimentów środkami finansowymi z budżetu państwa<sup>20</sup>. Przedmiotowy akt prawny, podobnie jak ustawa o pomocy społecznej, zawiera w swej treści definicję legalną „świadczenia nienależnie pobranego”. Zgodnie z art. 2 pkt 7 ww. ustawy nienależnie pobrane świadczenie oznacza świadczenia z funduszu alimentacyjnego wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie albo wstrzymanie wypłaty świadczenia w całości lub w części; przyznane lub wypłacone w przypadku świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą te świadcze-

<sup>19</sup> Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 27 kwietnia 2023 roku, sygn. akt II SA/Łd 232/23, LEX nr 3557231.

<sup>20</sup> Art. 1 ust. 1–2 ustawy z dnia 7 września 2007 roku o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. 2008, nr 134, poz. 850).

nia; wypłacone bez podstawy prawnej lub z rażącym naruszeniem prawa, jeżeli stwierdzono nieważność decyzji przyznającej świadczenie albo w wyniku wznowienia postępowania uchylono decyzję przyznającą świadczenie i odmówiono prawa do świadczenia; wypłacone w przypadku, gdy osoba uprawniona w okresie ich pobierania otrzymała, niezgodnie z kolejnością określoną w art. 28, zaległe lub bieżące alimenty, do wysokości otrzymanych w tym okresie alimentów; wypłacone osobie innej niż osoba, która została wskazana w decyzji przyznającej świadczenia z funduszu alimentacyjnego, z przyczyn niezależnych od organu, który wydał tę decyzję; wypłacone w związku z zastosowaniem przepisów o utracie i uzyskaniu dochodu – po ustaleniu, że wystąpiły okoliczności, o których mowa w art. 9 ust. 4b.

Ustawodawca, tak jak w poprzednich ustawach, przewidział regulacje normatywne dotyczące zwrotu świadczeń nienależnie pobranych z funduszu alimentacyjnego. Przedmiotowa kwestia została uregulowana w art. 23 ww. ustawy, zgodnie z którym osoba, która pobrała nienależnie świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Nienależnie pobrane świadczenia wraz z odsetkami podlegają egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, a od kwot nienależnie pobranego świadczenia naliczane są odsetki ustawowe za opóźnienie. Należy podkreślić, iż także w tym przypadku podstawą do egzekucji nienależnie pobranych świadczeń jest decyzja administracyjna stwierdzająca, iż dane świadczenia zostały nienależnie pobrane. Przedmiotowe należności ulegają przedawnieniu z upływem 3 lat, licząc od dnia, w którym decyzja o ustaleniu i zwrocie nienależnie pobranych świadczeń stała się ostateczna. Bieg przedawnienia przerywa odroczenie terminu płatności należności; rozłożenie spłaty należności na raty i zastosowanie środka egzekucyjnego, o którym dłużnik został powiadomiony, przy czym po przerwaniu biegu terminu przedawnienia biegnie on na nowo odpowiednio od dnia następującego po dniu odroczenia terminu płatności należności, rozłożenia spłaty należności na raty lub zastosowania środka egzekucyjnego, o którym dłużnik został powiadomiony. Należy także podkreślić, iż organ właściwy wierzyciela, który wydał decyzję w sprawie nienależnie pobranych świadczeń z funduszu alimentacyjnego, może umorzyć kwotę nienależnie pobranych świadczeń wraz z odsetkami w całości lub w części, odroczyć termin płatności albo rozłożyć na raty, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności dotyczące sytuacji rodziny<sup>21</sup>.

Analizując aktualne poglądy judykatury dotyczące świadczeń nienależnie pobranych, nie sposób nie przytoczyć jednego z najnowszych orzeczeń Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z dnia

<sup>21</sup> *Ibidem*, art. 23 ust. 8.

31 sierpnia 2023 r., które wskazuje, że nie można uznać pobranych świadczeń za nienależne, jeżeli strona przyjmowała je bez świadomości, że jej się nie należały. Przyjmuje się zatem, że obowiązek obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze, wiedząc, że mu się ono nie należy, co dotyczy zarówno osoby, która została pouczona o okolicznościach, w jakich nie powinna pobierać świadczeń, jak też tej osoby, która uzyskiwała świadczenie na podstawie nieprawdziwych zeznań, dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd instytucji zobowiązanej do wypłaty świadczenia. Zatem dla prawidłowego ustalenia istnienia obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia decydujące znaczenie ma świadomość osoby pobierającej świadczenie<sup>22</sup>. Bardzo trafnie kwestie świadczenia nienależnie pobranego z funduszu alimentacyjnego przedstawił także Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie w wyroku z dnia 31 maja 2023 r., w którym stwierdził, że ustalona w art. 2 pkt 7 lit. d ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów definicja „nienależnie pobranego świadczenia” przyjmuje, że nienależnie pobrane świadczenie to świadczenia z funduszu alimentacyjnego wypłacone w przypadku, gdy osoba uprawniona w okresie ich pobierania otrzymała, niezgodnie z kolejnością określoną w art. 28, zaległe lub bieżące alimenty, do wysokości otrzymanych w tym okresie alimentów. Przypadek ten będzie miał miejsce, jeżeli dojdzie do jednoczesnego pobierania świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz otrzymania od dłużnika zaległych lub bieżących alimentów. O jednoczesności pobierania obu świadczeń można zaś mówić wtedy, gdy świadczenie wypłacone z funduszu alimentacyjnego dotyczy tego samego miesiąca, co wypłacone równocześnie alimenty. Wtedy kumulacja tych świadczeń powoduje, że świadczenie z funduszu może stać się świadczeniem nienależnie pobranym. Drugim zaś warunkiem dla uznania świadczenia za nienależnie pobrane jest okoliczność pobrania przez osobę, której można przypisać określone cechy dotyczące stanu świadomości (woli) lub określone działania (zawinionego zaniechania)<sup>23</sup>.

## **Zakończenie**

Reasumując, świadczenia nienależnie pobrane w obszarze szeroko rozumianej pomocy społecznej nie mają jednej definicji. Nawet jeśli w poszczególnych ustawach szczególnych definicja może wydawać się

---

<sup>22</sup> Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z dnia z dnia 31 sierpnia 2023 r. sygn. Akt II SA/Sz 23/23, LEX nr 3604207.

<sup>23</sup> Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, z dnia 31 maja 2023 r. sygn. akt I SA/Wa 2398/22, LEX nr 3606737.

podobna, zawsze należy rozpatrywać każde świadczenie w kontekście konkretnej ustawy, gdyż mają one odmiennie uregulowane przesłanki, co nadaje im charakter indywidualny i powoduje, że obowiązują one wyłącznie w obrębie uregulowań konkretnej ustawy. Należy także pamiętać, że świadczenie nienależnie pobrane nie jest świadczeniem nienależnym w myśl ogólnych zasad przyjętych przez Kodeks cywilny. Za świadczenie nienależne uznaje się świadczenie wypłacone bez podstawy prawnej. Z kolei świadczenie nienależnie pobrane musi być zwrócone, gdy osoba, która je przyjęła, działała świadomie, w złą wiarę, a więc wiedząc, że nie ma prawa pobierać określonego świadczenia. Jak pokazała powyższa analiza, przedmiotowe regulacje są potrzebne do zapewnienia szeroko rozumianego bezpieczeństwa socjalnego w Polsce. Przedmiotowy model uregulowań prawnych sprawdza się w praktyce, co potwierdza jednolita linia orzecnicza sądów powszechnych. Nie należy jednak zapominać o tym, że w szeroko rozumianym obszarze pomocy społecznej świadczenia nienależnie pobrane nie mają jednej definicji legalnej, co może sprawiać pewne trudności w zrozumieniu ich istoty dla zwykłego obywatela czy też beneficjenta tychże świadczeń. W związku z tym należałoby wprowadzić jedną i transparentną definicję świadczenia nienależnie pobranego dotyczącego wszystkich rodzajów świadczeń pomocy społecznej.

## Bibliografia

- Głąbicka-Auleytner K., *Polityka bezpieczeństwa socjalnego obywateli polskich. Przeszłość i teraźniejszość*, Radom 2021.
- Kapusta M., *Definicja świadczenia nienależnie pobranego w świetle przepisów ustawy o pomocy społecznej*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne”, 2002, nr 9.
- Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, Warszawa 2023.
- Piskozub P., *Świadczenia nienależnie pobrane w pomocy społecznej*, Warszawa 2020.
- Ustawa o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci. Komentarz*, red. J. Blicharz, J. Głumińska-Pawlic, L. Zacharko, Warszawa 2019.
- Ustawa z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. 2023, poz. 390).
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz.U. 2023, poz. 901).
- Ustawa z dnia 7 września 2007 roku o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. 2008, nr 134, poz. 850).
- Ustawa z dnia 11 lutego 2016 roku o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (Dz.U. 2016, poz. 195).
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24 sierpnia 2023 roku, sygn. akt I OSK 1273/21, LEX nr 3598809.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 27 lipca 2023 roku, sygn. akt I OSK 661/21, LEX nr 3601744.

- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 18 lipca 2022 roku, sygn. akt V ACa 323/22.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach z dnia 15 września 2023 roku, sygn. akt II SA/GI 938/23, LEX nr 3608200.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Lublinie z dnia 11 maja 2022 roku, II SA/Lu 64/22, LEX nr 3351316.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 27 kwietnia 2023 roku, sygn. akt II SA/Łd 232/23, LEX nr 3557231.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 22 stycznia 2020 roku, sygn. akt II SA/Po 601/19, LEX nr 2773146.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z dnia z dnia 31 sierpnia 2023 roku, sygn. akt II SA/Sz 23/23, LEX nr 3604207.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 31 maja 2023 r., sygn. akt I SA/Wa 2398/22, LEX nr 3606737.

### **Benefits unduly collected in the area of social assistance**

#### **Abstract**

The article analyzes and presents the concept of benefits received unduly in the area of social assistance under the acts on social assistance, on family benefits, on state assistance in raising children and on assistance to persons entitled to alimony to ensure social security in Poland. The premises were also indicated that distinguish unduly collected benefits from the commonly known undue benefits regulated in the Civil Code. The article also presents the judiciary's positions regarding benefits unduly collected in the context of each of the discussed acts.

**Keywords:** benefits received unduly, undue benefits, social assistance, alimony fund, family benefits, social economy, social security